

Tanja Bezić

Zavod RS za šolstvo

ODKRIVANJE NADARJENIH UČENCEV V OSNOVNI ŠOLI IN DELO Z NJIMI

UVOD

V Evropi in v svetu narašča zavedanje o posebnih značilnostih in potrebah nadarjenih, narašča število združenj znanstvenikov in strokovnjakov, ki se ukvarjajo s problemi nadarjenosti. V številnih državah so ustanovili tudi posebna združenja nadarjenih, staršev, učiteljev. Države podpirajo in poskrbijo za ustanavljanje posebnih centrov, oddelkov in služb, ki razvojno-raziskovalno in strokovno podpirajo prizadevanja predšolskih ustanov, osnovnih in srednjih šol ter visokošolskih ustanov, pomagajo pa tudi staršem in skrbijo za razvoj posebnih programov za nadarjene. Žal nam v Sloveniji doslej, kljub prizadevanjem številnih posameznikov in institucij, še ni uspelo vzpostaviti stalne mreže strokovnjakov in praktikov, ki bi bila lahko postavila enakovredna drugim združenjem in centrom v Evropi in v svetu. Zdi pa se, da nam je v zadnjih letih vendarle uspelo storiti nekaj korakov v omenjeni smeri in da je čas za vzpostavitev bolj koherentnega sistema blizu.

Skupno spoznanje je (priporočilo Sveta Evrope, št. 1248, oktober 1994), da je pomemben napredek mogoče pričakovati le, ko so ustvarjene spodbudne širše družbene in vzgojno-izobraževalne razmere za pravočasno odkrivanje nadarjenih ter za njihovo kontinuirano sistematično in celostna spodbujanje in podporo njihovega celostnega razvoja. Močno je poudarjeno načelo, da ne smemo ene skupine otrok razvijati na škodo drugih, ter da mora biti skrb za nadarjene zelo preudarna, saj se lahko zgodi, da kdaj negativne posledice posebne skrbi preglasijo pozitivne.

Za nadarjene otroke pri nas in tudi povsod v svetu najbolj in praviloma najprej poskrbijo starši, zanje skrbi tudi država s šolskim sistemom in štipendijsko politiko, lokalne skupnosti z organizacijo in finančno podporo različnih gibanj, društva in organizacije. Izjemno pomemben je tudi prispevek znanstvenikov obeh univerz in institutov.

Čeprav so izjemnega pomena kakovostni programi dela zunaj obveznega predmetnika in pouka v šolah, pa je tudi priznano, da brez kakovostnega pouka ni ustreznega razvoja nadarjenih. Ker so učitelji ena od

najpomembnejših skupin odraslih za odkrivanje in spodbujanje razvoja nadarjenih, je njihovemu izobraževanju, strokovnemu spopolnjevanju in konkretni podpori oz. pomoči potrebno nameniti vso skrb. Del te podpore in pomoči morajo šole in učitelji dobiti od državnih institucij, del od lokalnih skupnosti del pa tudi v šolski svetovalni službi oz. v skupnem delu s šolskimi svetovalci (pedagogi, psihologi, socialni delavci, defektologi, socialni pedagogi). Pomembno je, da postane poznavanje potreb nadarjenih in obvladovanje oblik in metod dela z njimi tudi cilj in vsebina dodiplomskega izobraževanja vseh vzgojiteljev, učiteljev in prihodnjih svetovalnih delavcev.

Kljub temu da smo v Sloveniji že doslej skrbeli za nadarjene na različnih nivojih vzgojno-izobraževalnega in znanstvenoraziskovalnega sistema, celostnost prizadevanj ni bila vzpostavljena. Razvite države imajo sprejete posebne nacionalne programe za odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci.

Razvoj celostnega koncepta za delo z nadarjenimi ni mogoč brez širše družbene podpore in brez podpore države.

Rečemo lahko, da naša šolska zakonodaja daje dokaj dobre podlage za razvoj takega koncepta. Za osnovnošolsko stopnjo je koncept tudi že pripravljen in sprejet na Strokovnem svetu za splošno izobraževanje¹, načrtovan pa je tudi njegov razvoj za vrtce in srednješolsko stopnjo izobraževanja.

ZAKONSKE PODLAGE ZA RAZVOJ CELOSTNEGA KONCEPTA ZA ODKRIVANJE IN DELO Z NADARJENIMI

Pomembno izhodišče razvoja celostnega koncepta za delo z nadarjenimi vedno predstavlja šolska zakonodaja, zato bom najprej izpostavila najpomembnejše člene ustreznih slovenskih zakonov.

Med temeljnimi cilji vzgojno-izobraževalnega sistema še posebej izpostavljajo pomen razvijanja nadarjenosti: 2. člen Zakona o osnovni šoli (odslej ZOŠ), 2. člen Zakona o gimnazijah (ZGim) in 2. člen Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI).²

¹ Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli, Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, februar 1999.

² Zakon o osnovni šoli, Zakon o gimnazijah, Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, Ur. l. RS, 12/96.

ZOŠ opredeljuje nadarjene v 11. členu kot otroke s posebnimi potrebami, v 12. členu pa, da mora šola posebno nadarjenim učencem prilagoditi metode in oblike dela ter jim omogočiti dodatni pouk in druge oblike individualne in skupinske pomoči. Prilagajanje izvajanja programov nadarjenim dijakom je tudi obveza gimnazij (ZGim, 36. člen) in drugih srednjih poklicnih in strokovnih šol (ZPSI :10. člen, 56. člen, 71. člen).

Osnovna šola organizira v okviru razširjenega programa (ZOŠ, 23. do 27. člen) tudi dodatni pouk, interesne in druge dejavnosti. V vse oblike razširjenega programa šole (ZOŠ, 20. člen) učenci vstopajo prostovoljno.

Država omogoča vsaki osnovni šoli, da del posebnih ur za pomoč otrokom s posebnimi potrebami nameni tudi za delo z nadarjenimi učenci.

Zakonodaja omogoča učencem in dijakom hitrejšo napredovanje po programu (79. člen ZOŠ, 19. člen ZGim, 49. člen ZPSI), prav tako pa morajo gimnazije in druge srednje šole dijakom omogočiti vzporedno izobraževanje ter v skladu z zakonom prilagoditi opravljanje obveznosti iz izobraževalnega programa, in sicer tako, kot določi minister, za vse dijake perspektivne in vrhunske športnike in za dijake, ki se pripravljajo na mednarodna tekmovanja v znanju (ZGim, 18. člen; ZPSI, 46. člen).

Pri pripravi in izpeljavi individualiziranih programov za otroke s posebnimi potrebami sodeluje tudi svetovalna služba, kar določa 67. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (odslej ZOFVI)³. 62. člen ZOFVI določa, da program za delo z nadarjenimi učenci oblikuje oddelčni učiteljski zbor.

Čeprav že zakonodaja postavlja skrb za nadarjene med pomembne cilje in naloge ustanov na vseh nivojih javnega šolskega sistema, pa je bilo potrebno kar nekaj let, da smo pripravili in na Strokovnem svetu za splošno izobraževanje sprejeli že omenjeni Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni OŠ⁴, v nadaljevanju koncept.

Ker je koncept pomembna podlaga za razvoj na tem področju, naj ga na kratko predstavim, sicer pa ga je mogoče podrobno spoznati na spletnih straneh Ministrstva RS za šolstvo, znanost in šport.⁵

KRATKA PREDSTAVITEV KONCEPTA ODKRIVANJE IN DELO Z NADARJENIMI UČENCI V DEVETLETNI OSNOVNI ŠOLI

Besedilo koncepta sloni na naslednjih teoretičnih izhodiščih⁶:

- v strokovni literaturi ni enotne definicije nadarjenosti,
- starejše definicije zožujejo nadarjenost na inteligentnost, kar pa ni v skladu s sodobnejšimi spoznanji,
- v psihologiji se vse bolj utrjuje spoznanje o več vrstah inteligentnosti oz. talentih,
- ena najpogostejše uporabljenih definicij v svetu je definicija, ki je zapisana v ameriškem zakonu o izobraževanju nadarjenih iz leta 1978⁷, in ta tudi po našem mnenju ustreza pogojem, ki jih za oblikovanje definicije nadarjenosti postavlja Renzulli (Renzulli, 1981), in sicer da:
 - izhaja iz raziskav o značilnosti nadarjenih,
 - je dobro vodilo pri postopku odkrivanja nadarjenih,
 - dobro nakazuje pot k načrtovanju programov in dejavnosti za nadarjene,
 - njeno veljavnost potrjujejo številne kasnejše raziskave.
- Koncept izhaja iz spoznanj raziskav, da imajo nadarjeni učenci nekatere osebnostne lastnosti, ki jih ne najdemo pri drugih učencih ali pa so pri nadarjenih bolj razvite. Značilnosti se nanašajo na različna osebnostna področja – na miselno spoznavno področje, učnostorilnostno, motivacijsko ter na socialno-čustveno področje.
- V konceptu so našteje bistvene lastnosti nadarjenih na navedenih področjih, poleg tega pa je še posebno poudarjeno, da nadarjeni niso homogena skupina, ampak znotraj skupine obstajajo pomembne razlike.⁸

Za šolsko prakso se zdelo je še posebno pomembno opozoriti na nekatere značilnosti učno neuspešnih nadarjenih učencev, saj nas le-te pogosto pomembno ovirajo pri odkrivanju in ustreznem spodbujanju razvoja

³ Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Ur. l. RS, 12/96.

⁴ Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli, Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, Ljubljana, 13. februar 1999.

⁵ Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli, spletne strani Ministrstva RS za šolstvo in šport, www.mss.edus.si/documenti/9-svetovalno.asp.

⁶ Ibid. str.1–2.

⁷ Po tej definiciji so nadarjeni ali talentirani tisti otroci in mladostniki, ki so bodisi na predšolski stopnji, v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke dosežke ali potencialne na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju in kateri poleg rednega šolskega dela potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnosti (v Travers, Elliot in Kratochwill: Educational Psychology, str. 147).

⁸ Koncept, str. 5–6.

nadarjenih. Med te značilnosti raziskovalci uvrščajo predvsem: nezainteresiranost za šolo in udeležbo v šolskih dogajanjih, strah pred spraševanjem, nizka samopodoba, pomanjkanje samozaupanja, nesposobnost tvornega sodelovanja pri skupinskem delu, neuspešnost običajnih metod motiviranja (npr. z nagrajevanjem pridnosti), slaba pozornost, hiperaktivnost, čustvena in socialna nezrelost.⁹

Koncept je bil izoblikovan še na nekaterih pomembnih opredelitvah, med katerimi je za njegovo razumevanje še posebno pomembna naslednja: »Termin *odkrivanje nadarjenih učencev* označuje celoten proces, ki vključuje evidentiranje, identifikacijo ter seznanitev in pridobitev mnenja staršev. Odkrivanje se praviloma izpelje v prvi in drugi triadi, po potrebi pa se ponovi še v tretji triadi. S tem se zagotovi, da imajo vsi nadarjeni enake možnosti, da so odkriti.«¹⁰

Koncept najprej natančno opredeljuje procese odkrivanja nadarjenih (evidentiranje, identifikacija, seznanitev in pridobitev mnenja staršev), v poglavju Delo z nadarjenimi učenci pa navaja temeljna načela ter oblike in metode dela in predvidene nosilce posameznih nalog.

Za namen tega prispevka izpostavljam le bistvene značilnosti procesa odkrivanja in temeljna načela za delo z nadarjenimi, oblike in metode dela ter nosilce pa najdete v ustreznem dokumentu.

Postopek odkrivanja nadarjenih učencev ni enak v vseh treh obdobjih osnovne šole. Praviloma se v prvi triadi (seznam evidentiranih se oblikuje ob koncu pouka v prvi triadi) izvede le evidentiranje ter seznanitev in pridobitev mnenja staršev, v začetku druge triade pa (praviloma) identifikacija in seznanitev ter pridobitev mnenja staršev.

Proces odkrivanja pa ni omejen le na navedeno obdobje, ampak poteka za vse (neevidentirane) učence stalno, do konca osnovne šole. Razlika je le v tem, da se, za prej še neevidentiranega nadarjenega učenca, ki že obiskuje vsaj četrti razred, celotni postopek odkrivanja izpelje v šolskem letu, ko se ga evidentira.

Evidentiranje učencev, ki bi lahko bili nadarjeni, poteka na podlagi različnih meril, brez testiranj ali uporabe posebnih ocenjevalnih pripomočkov. V procesu evidentiranja predlagajo naslednja merila: učni uspeh, dosežki učenca pri različnih dejavnostih, rezultati tekmovanj, nadpovprečni rezultati v t. i. hobi dejavnostih učenca, mnenje učitelja (ki si ga le-ta

oblikuje med vzgojno-izobraževalnim procesom na podlagi poznavanja znakov nadarjenosti), mnenje svetovalne službe.

Evidentirani učenci, kamor spadajo vsi, ki izpolnjujejo vsaj enega od meril, navedenih v konceptu, se po seznanitvi in pridobitvi mnenja staršev vključijo v proces identifikacije. Identifikacija poteka s pomočjo več pripomočkov, in sicer s pomočjo posebne ocenjevalne lestvice za učitelje¹¹, s pomočjo ustreznega testa sposobnosti ter testa ustvarjalnosti. Testiranje izpeljejo šolski psihologi.

Identifikacija poteka šele tedaj, ko učenec vstopi v drugo triado osnovne šole. Ugotovitev o tem, da je učenec nadarjen, se sprejme na sestanku vseh učiteljev, ki poučujejo v razredu (razredni učiteljski zbor), obvezno pa sodeluje tudi svetovalna služba in koordinator za delo z nadarjenimi, če to ni že svetovalni delavec. Učenec je lahko spoznan za nadarjenega, če vsaj pri enem od meril dosega nadpovprečen rezultat. Identifikaciji sledi seznanitev ter pridobitev mnenja staršev o otroku.

Spodbujanje razvoja nadarjenih v skladu z zakonodajo poteka nenehno, seveda že v prvi triadi, po identifikaciji pa šola še posebno poskrbi za pripravo individualiziranih programov dela in za stalno spremljanje razvoja.

Pri načrtovanju programov in pri samem delu z nadarjenimi naj bi vsi, ki pripravljajo ali so izvajalci programov, upoštevali naslednja temeljna načela¹²:

- širitev in poglobljanje temeljnega znanja,
- hitrejše napredovanje v procesu učenja,
- razvijanje ustvarjalnosti,
- uporabo višjih oblik učenja,
- uporabo sodelovalnih oblik učenja,
- upoštevanje posebnih sposobnosti in močnih interesov,
- upoštevanje individualnosti,
- spodbujanje samostojnosti in odgovornosti,
- skrb za celostni osebni razvoj,
- raznovrstnost ponudbe ter omogočanje svobodne izbire učencem,
- uveljavljanje mentorskih odnosov med učenci in učitelji oziroma drugimi izvajalci programa,
- skrb za to, da so nadarjeni učenci v svojem razrednem in šolskem okolju ustrezno sprejeti,
- ustvarjanje možnosti za občasno druženje glede na njihove posebne potrebe in interese.

⁹ Ibid., str. 6.

¹⁰ Ibid., str. 7.

¹¹ Prilagojena oblika ocenjevalne lestvice za učitelje. Avtor: Ivan Koren, PROFNAD, Zagreb, 1989, prevod v zborniku: Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo, Zavod RS za šolstvo, str. 40–47.

¹² Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli, str. 9–10.

Našteta načela je potrebno upoštevati v vseh obdobjih osnovne šole ter pri vseh organizacijskih oblikah dela in v vseh vzgojno-izobraževalnih dejavnostih, npr. v okviru pouka v skladu z načeli notranje diferenciacije, v okviru posebnih dni za dejavnosti, pri izvajanju interesnih dejavnosti, dodatnem pouku, v okviru t. i. fleksibilne diferenciacije, v raziskovalnih taborih, pri pripravi na tekmovanja, v procesih osebnega svetovanja, vzporednih programih itd.¹³

Posebej želimo poudariti, da učenci v soglasju s starši prostovoljno izbirajo vse tiste ponujene oblike dela, ki ne sodijo v obvezni program osnovne šole.

Ker se s sprejetjem koncepta pravo delo in njegovo preverjanje ter izboljševanje šole začne, je Strokovni svet RS naročil Zavodu RS za šolstvo in ustrezni strokovni skupini, naj izdela operacionalizacijo koncepta ter poskrbi za uvajanje in spremljanje njegovega uresničevanja. Operacionalizacijo koncepta je potrdila razširjena programska skupina za svetovalno delo v vrtcih, šolah in domovih. Zdaj je pred nami seveda skrbno uvajanje in spremljanje uresničevanja koncepta ter po potrebi tudi njegovo dopolnjevanje. Čimprej pa bi bilo potrebno izdelati še prilagoditev koncepta za njegovo uresničevanje v osemletni osnovni šoli.

RAZVOJNI PROJEKT SPODBUJANJE RAZVOJA NADARJENIH UČENCEV OSNOVNE ŠOLE¹⁴

Ker so slovenske osnovne šole večino v konceptu omenjenih oblik vzgojno-izobraževalnega dela razvijale že doslej, in to večinoma zelo uspešno (navsezadnje dokazujejo to tudi rezultati domačih in mednarodnih tekmovanj, taborov, raziskovalni nalog itd.), je pomembno predvsem to, da poenotimo postopek odkrivanja nadarjenih ter da se najboljše oblike in metode vzgojno-izobraževalnega dela čimbolj razširijo, saj imajo vsi učenci pravico »dobiti najboljše«, kar jim moremo dati.

Prav zaradi navedenega so še posebno pomembni rezultati razvojnega projekta Spodbujanje razvoja nadarjenih učencev osnovne šole, ki smo ga na Zavodu RS za šolstvo spodbudili in vodili v letih 1998–2000.

V projektu je sodelovalo pet osnovnih šol, ki so izvajale posamezne projektne naloge, in sicer:

- Spodbujanje razvoja nadarjenih učencev (OŠ Gustava Šiliha Velenje), nosilka naloge: Brigita Kričaj, dipl. psih.;
- Nadarjenost kot izziv za večjo kakovost dela

(OŠ Polzela), nosilka naloge: mag. Marinka Marolt;

- Projektno učno delo kot sredstvo in cilj odkrivanja in identifikacije nadarjenih učencev (OŠ Šmarje pri Jelšah); nosilka: Tamara Malešević, dipl. psih.;
- Spodbujanje razvoja nadarjenih učencev osnovne šole (OŠ Ivana Roba Šempeter pri Novi Gorici); nosilka: Slavica Bragato, dipl. ped.;
- Sobotna šola (OŠ Vransko); nosilka: Mira Brinar - Huš, dipl. psih.

V projektu so sodelovali naslednji konzultenti: prof. dr. Norbert Jaušovec, Pedagoška fakulteta v Mariboru, izr. prof. dr. Ivan Ferbežer, Pedagoška fakulteta v Mariboru, Jana Artač, dipl. psih., OŠ Šenčur, mag. Bernarda Dobnik, dipl. psih., Zdravstveni dom Celje (v šol. letu 1998/99), Nataša Skrt Leban, dipl. psih., OŠ Ivana Roba Šempeter pri Gorici, Brigita Rupar, dipl. psih., ZRSS (v šol. letu 1998/99).

Namenski cilji projekta so bili:

- zvišati kakovost programov dela šol, dela učiteljev in šolskih svetovalnih delavcev na področju odkrivanja in spodbujanja razvoja nadarjenih,
- vzpostaviti koordinatorja za delo z nadarjenimi učenci na posamezni ustanovi ter opredeliti njegove temeljne naloge,
- poskusno organizirati »sobotno šolo« za nadarjene,
- identificirati modele dobre prakse in omogočiti diseminacijo izkušenj.

Sodelujoče šole so se kot pogoj za sodelovanje v projektu morale zavezati, da bodo v dveh letih razvile celostni program dela na področju odkrivanja in spodbujanja razvoja nadarjenih.

Načrtovali smo, da bodo z izvajanjem projektne naloge šole dosegle najmanj naslednje objektne cilje oz. oblikovale naslednje dokumente:

- razvojni načrt osnovne šole za delo z nadarjenimi v kontekstu razvojnega načrta šole,
- program dela koordinatorja za delo z nadarjenimi učenci,
- program odkrivanja in identifikacije nadarjenih na razredni in/ali na predmetni stopnji osnovne šole,
- program za razvoj nadarjenih na vsaj enem specifičnem strokovnem področju ter vsaj en program za spodbujanje splošnega psihosocialnega razvoja,

¹³ Ibid., str. 10–11.

¹⁴ Razvojni projekt Spodbujanje razvoja nadarjenih učencev osnovne šole, ZRSS, 1998–2000.

- izdelana metodologija sprotne in končne evalvacije rezultatov,
- vzpostavitev razmer in omogočanje strokovno-teoretičnega izobraževanja strokovnih delavcev in staršev, izmenjavanje izkušenj, preverjanje rešitev v zvezi z odkrivanjem, identificiranjem (metodologija) in spodbujanjem razvoja nadarjenih (programi, novi organizacijski in metodični prijemi),
- kot enakopravni udeleženec v projektu naj bi šole z akcijskoraziskovalnim prijemom razvijale sodobne modele na področju dela z nadarjenimi in jih evalvirale.

REZULTATI RAZVOJNEGA PROJEKTA

Vse postavljene cilje smo večinoma dosegli. Največ težav je bilo zaradi občutno prenizke finančne podpore MŠŠ, tako da so morale šole večino denarja za izpeljavo projektnih nalog prispevati same.

Problem pa je nastopil tudi zaradi nekaterih kadrovskih zamenjav (kar je seveda šolska realnost), zato je bilo še toliko pomembnejše, da smo cilje in naloge razvojnega projekta uvrstili v dolgoročne načrte šol.

Kljub vsemu pa smo v projektu dosegli naslednje cilje:

- Vsaka od šol je razvila svoj poseben program za spodbujanje razvoja nadarjenih, pri čemer so

Foto V. Filipčič

upoštevale skupne strokovne osnove in cilje projekta. Upoštevale so tudi dogovore o načrtovanju procesov izobraževanja strokovnih delavcev, dogovore o vsebini in načinu sodelovanja s starši, o modelih načrtovanja in evalviranja posebnih programov dela z nadarjenimi in redno poročale o svojem delu v obliki kratkih akcijskoraziskovalnih poročil.

- Vsak program je bil najprej evalviran racionalno. To evalvacijo so po metodologiji, ki jo je pripravila vodja razvojnega projekta, izvedli pa zunanji konzumenti razvojnega projekta.
- Racionalna evalvacija programov šol je bila izvedena, preden so šole začele s procesi

identifikacije nadarjenih učencev in z delom po posebnih programih.

- Šole so redno sodelovale v procesu izkušenskega učenja, ki smo ga organizirali na vsakem srečanju projektne skupine. Takšna oblika sodelovanja je bila ocenjena kot zelo koristna in kakovostna. Vsakokratna srečanja so bila namenjena nenehni sproti evalvaciji poteka izvajanja nalog, menjavi izkušenj, iskanju novih rešitev ter dodajanju strokovne moči tako nosilcem kot tudi sodelavcem pri izvajanju projektnih nalog. Takšnih srečanj je bilo v dveh letih devet.
- Za nosilce projektnih nalog, vodstvene ter številne strokovne delavce, ki so se srečanj

udeleževali, smo organizirali predavanja strokovnjakov s področja razvojnega načrtovanja dela šole, s področja sodobnih teorij učenja, oblik in metod poučevanja, s področja evalvacije programov za nadarjene ter s področja uporabe psihodiagnostičnih pripomočkov za identifikacijo.

- Večina nosilcev in članov projektnih skupin se je udeležila 24-urnega seminarja Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo, ki ga že četrto leto razpisuje ZRSS. V šolskem letu 2000/2001 smo prvič izvedli tudi že njegovo nadgradnjo oz. nadaljevalni seminar Identifikacija in programi dela z nadarjenimi. Ugotavljamo, da sta omenjena seminarja nujna oblika dodatnega strokovnega spopolnjevanja, predvsem za koordinatorja, ki bi naj bil povezovalac vseh dejavnosti za nadarjene na posamezni šoli.

Dokumenti ali izdelki šol pa so naslednji:

- Vsaka šola je v svoj razvojni načrt in (ali) v letni delovni načrt umestila tudi Program dela z nadarjenimi učenci.
- Vsaka šola je definirala filozofijo in model odkrivanja nadarjenih učencev.
- Skupaj smo potrdili psihodiagnostične instrumente za identifikacijo nadarjenih v osnovni šoli. Ti so bili le eden od kriterijev za identifikacijo nadarjenih in so rabili predvsem za to, da so organizatorji programov k sodelovanju posebej povabili tiste učence, ki so pokazali znake nadarjenosti, pa se sami za sodelovanje niso odločili.
- Razvojni projekt je jasno pokazal potrebo po nadaljevalnem seminarju za delo z nadarjenimi, ki smo ga medtem na ZRSS tudi organizirali.
- Vsaka šola ima izdelan program internega strokovnega spopolnjevanja ter program sodelovanja s starši v skupinskih in individualnih oblikah dela.
- Preverili smo vlogo koordinatorja za delo z nadarjenimi in ugotovili, da brez takšne vloge delo ne more biti kakovostno niti načrtovano niti izpeljano. Dobro je, da je koordinator svetovalac ali svetovalka šolske svetovalne službe.

Šole so razvile ali izpopolnile naslednje posebne programe za delo z nadarjenimi:

- delavnice ustvarjalnosti – ustvarjalnice,
- vzporedne programe za obogatitev baze znanja in razvijanje ustvarjalnosti – delo na terenu, ekskurzije, mini tabori,
- projektno učno delo učencev z notranjimi in zunanjimi mentorji,

- dve šoli sta razvili program »sobotnih šol«,
- šole so razvile program svetovanja za nadarjene učence, ki ga izvaja šolska svetovalna služba,
- razvile so instrumente za sprotno in končno empirično evalvacijo programov.

SKLEP

Dosežki projekta so bili že koristni in zagotovo še bodo pri oblikovanju in uvajanju novega koncepta za odkrivanje in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli in njegove operacionalizacije, vsekakor pa so pomembni tudi za delo šol, ki še izvajajo celoten ali del programa osemletne osnovne šole, saj so modeli preverjeni predvsem pri njih.

Svoje delo smo v aprilu 2000 predstavili tudi ekspertu za delo z nadarjenimi iz Makedonije, mag. Ljubčetu Kevereskemu, v maju dr. Franzu Monksu, predsedniku ECHA (Evropske zveze za nadarjene), z delom in dosežki smo sproti seznanjali naše zunanje konzulente ter soavtorje koncepta za odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli, prav tako pa tudi kompetentne profesorje na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani in na Univerzi v Mariboru. Posamezne šole so jih predstavljale tudi v lokalnih medijih.

Rezultate projekta smo že predstavili na 7. mednarodni konferenci ECHE v Debrecenu (Evropski svet za visoko nadarjenost, avgusta 2000), objavili pa jih bomo v posebnem zborniku.

Čeprav smo z delom v projektu končali, ostaja potreba po nadaljnjem sodelovanju med šolami in z vodjo projekta, pa tudi cilj, da bi sodelujoče šole lahko aktivno sodelovale pri uvajanju novega koncepta za delo z nadarjenimi v svetovalni, konzulentski in izobraževalni vlogi.

Novi koncept za delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli je za slovenski prostor pomemben korak v smeri ustvarjanja ustrezne institucionalne strukture, jasne filozofije ter metodologije za odkrivanje oblik in metod dela z nadarjenimi učenci. Poleg tega je mogoča prilagoditev za njegovo uresničevanje tudi v programu osemletne osnovne šole.

Čeprav smo razvojni projekt Spodbujanje razvoja nadarjenih učencev osnovne šole (tedaj še osemletne) začeli izvajati pred začetkom priprave koncepta, sta filozofija ter model odkrivanja in dela z nadarjenimi skladna. Ugodne izkušnje razvojnega projekta, kjer smo nekatere elemente koncepta pravzaprav že preverili, pa kažejo, da ga je mogoče večinoma izpeljati tudi v programu osemletne osnovne šole; torej ni razlogov, da bi čakali na to, da bodo vse

osnovne šole začele izvajati program devetletne osnovne šole.

Naslednji pomembni korak (nanj nas še posebno opozarjajo strokovnjaki bolj razvitih držav) je vzpostavitev nacionalnega programa za odkrivanje in spodbujanje razvoja nadarjenih, vzpostavitev nacionalne koordinacije za to področje oz. vzpostavitev mreže

strokovnjakov, ki bo skrbela za nenehni razvoj metodologije odkrivanja ter vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi.

Spodbuditi pa je treba tudi medsebojno sodelovanje staršev nadarjenih otrok, saj imajo le-ti še posebno pomembno vlogo v skrbi za nadarjene. Nekateri slovenski starši so namreč že člani ECHE.

LITERATURA

Bezić, T., Strmčnik, F., Ferbežer, I., Jaušovec, N., Dobnik, B., Artač, J., Bragato, S., Nanut Brovč, N., Pahor, N., Skrt Leban, N. (1998). *Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo*, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana.

Bezić, T. et. al. (2001). *Spodbujanje razvoja nadarjenih učencev osnovne šole 1998–2000*, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana

Davis, G. A., Rimm, S. B. (1998). *Education of the Gifted and Talented*, (4. ed.), Allyn and Bacon, A Viacom Company, USA.

Gailbraith, J. (1992). *Vodič za nadarjene*, Državna založba Slovenije, Ljubljana.

Gardner, H. (1995). *Razsežnosti uma*, Tangram, Ljubljana.

George, D. (1997). *Nadarjeni otrok kot izziv*, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana.

Glogovec, Z., Žagar, D. (1992). *Ustvarjalnost. Projektno vzgojno delo*. Zavod RS za šolstvo in šport, Ljubljana. *Identifikacija in programi dela z nadarjenimi* (2000).

V: Delovno gradivo seminarja, Zavod RS za šolstvo. Jaušovec, N. (1987). *Spodbujanje otrokove ustvarjalnosti*,

Državna založba Slovenije, Ljubljana.

Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni OŠ (1999). Nacionalni kurikularni svet, Področna kurikularna komisija za osnovno šolo, Delovna skupina za pripravo koncepta dela z nadarjenimi učenci.

Model odkrivanja nadarjenih otrok v osnovni šoli in dela z njimi. Iz prakse za prakso. (1991). Zavod RS za šolstvo, Ljubljana.

Nagel, V. (1987). *Spodbujanje in odkrivanje nadarjenih otrok*, Državna založba Slovenije, Ljubljana.

Nadarjeni – stanje, problematika, razvojne možnosti (1994). Zbornik. Društvo pedagoških delavcev Dolenjske, Pedagoška fakulteta, Ljubljana, Republiški zavod za zaposlovanje, Novo mesto.

Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo (2000).

V: Delovno gradivo seminarja, Zavod RS za šolstvo.

Operacionalizacija koncepta Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci devetletne OŠ (2000).

Razširjena programska skupina za svetovalno delo v vrtcih, šolah in domovih. Zavod RS za šolstvo.

Povzetek

Najprej predstavljam bistvene značilnosti koncepta Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli, ki ga je sprejel Strokovni svet RS za splošno izobraževanje februarja 1999. V nadaljevanju predstavljam cilje, potek in rezultate razvojnega projekta ZRSS Spodbujanje razvoja nadarjenih učencev osnovne šole. Projekt je potekal med letoma 1998 in 2000 na petih osnovnih šolah v Sloveniji. Menimo, da so izsledki projekta zelo koristni tudi za druge osnovne šole v Sloveniji, še predvsem za tiste, ki začenjajo uvajati novi koncept in razvijati programe za nadarjene.

Abstract

The article begins with the presentation of key characteristics of the concept called Identification of and Working with Gifted and Talented Children in Nine-Year Primary School that has been approved by The Council of Experts of the Republic of Slovenia for General Education in February 1999. In the second part, the targets, the process and the results of the action research project, called Stimulation of Development of Gifted and Talented Pupils in the Primary school, initiated and managed by the National Education Institute are presented. The project lasted for two years, i.e. from 1998 to 2000. Five primary schools were involved in it. The results are considered very useful for other primary schools, particularly for those that are introducing the new concept and developing their own G/T programmes.